

GYŰSTŐ: PILLER DEZSŐ

GYŰSTÉS IDEJE: 1972.

TART.: ZAMÁRDI GYŰSTEMÉNT NÉPRAJZI TÁRGYAI

33 lap

FŐLDRAJZI MUTATÓ: ZAMÁRDI

SÁK MUTATÓ: XXXIII, 2

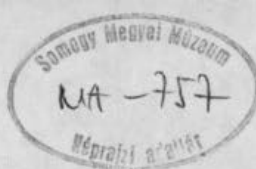
PAPÍRIPARI VÁLLALAT



KISKUNHALASI GYÁRA

LELTÁRKÖZS

ÁTVEZETVE AZ EGYSÉGES LTR. 2060-as TETELE ALÓL



Piller Dezső

A zamárdi gyűjtemény néprajzi tárgyai

352. Háromlábu cseréplábas 5.
A régi konyhai tűzhelyek egyik legjellegzetesebb alaku edénye. Csak a parázs fölé kellett tenni és már sült vagy főlt benne az étel. Kiálló, elvékonyodó lábai miatt, hamar megsérült. Lábat pótolni nem lehetett, el kellett dobni. A mai gyermekek szemében csodálatosan érdekes, régi edény.
353. Fonott üveg 198. Schwarcz Béla
354. Cséphadaró 166. Fehér József
Régebben a gabona cséplésénél a két világháború közt fedőzsupp készítésénél alkalmazták. Ritka helyen bab cséplésére mai napig használatos. Cséplési módja az 1, 2, 3, 4, ütemű munkája ismeretes. Az utóbbi évtizedekben nehéz volt a hozzávaló nyers bőrből hasított szíjjat előteremteni. Fáját különböző fanemekből, nyelét a szivós, hajlékony somfából készítették, és lángon, fekete-pirosra edzették. Ma nemegyszer a városi lakások előterének díszül szolgál.
355. Méhkas vesszőből. --
356. Kés 195. Schwarcz Béla
357. Vas csáklya 67. Rajczi Jenő
358. Csapda vasból --
359. Sótartó 187. Schwarcz Béla
360. Mustszűrő --
361. Méhkas szalmából --
362. Vasgereben --
Nagyanyáink, dédanyáink őszi-téli estéin, mindennapos használati eszköz volt. Tilalóval megtört fonalat hozzá vagdalták, meghuzták, így a kóc visszamaradt, a megtisztított kifésült anyagot megfonták, a kócból madzagot, kötelet, vagy a betlehemesek szindarabhoz szálkált készítettek. A gyáripar elterjedésével használata a század elejétől fokozatosan megszűnt. Hajdan a kovácsmesterek remekei voltak, ma csupán használaton kívüli, szuette, különleges formájú néprajzi tárgy.
363. Vasgereben. --
364. Vasgereben 101. Szalai Jenőné
365. Vasgereben --
366. Vasgereben --
367. Vasgereben 323

368. Kukoricamorzsoló-szék --
369. Szűrő fakanál 112.
370. Sámli /egy láb hiányzik/ --
371. Zsuppverő v. nádverő 51.
372. Kovászszedő-fa 324. Tóth István
373. Muszkolófa -- Szakter Sándor
Eddig az 1741 után épült egyik régi pincében őrizték. Mai tulajdonosa Szakter Sándor nyugdíjas, első szóra a gyűjteménynek felajánlotta. Formája eredeti. Feltehetően a pince építésekor megmaradt gerenda hasadékból készült, durva faragással, gyorsan kellett a közeli szüret miatt elkészíteniük. A muszkolásra alkalmas nyelével megfelelő szélességével és súlyával ugylátszik megfelelt, ormótlan volta miatt női vagy gyermekkéz nemigen használhatta. Gazdája látva e tárgy használhatóságát sohasem ért rá helyette ujat készíteni. Apáról-fiúra, majd családról-családra szállt, míg a gyűjteménybe nem került. A szőlőhegy betelepítésének dokumentumaként tarthatjuk számon. Kár, hogy készítő gazdája legalább az évszámot és nevének kezdőbetűit bele nem véste.
374. Vas dróthuzó 173. Schwarz Béla
375. Törővas mozsárhoz 127. Cserepes Ilona
A legtöbb famozsárnál hiányzik a törő, amire régen a tűzlapát gombos vége szolgált. A tűzlapátok elhagyása után a fejszenyél töltötte be ezt a szerepet. Nagyobb háztartásokban azonban nagyobb mozsarakat és vasból készített törőket használtak. Ilyen a Cserepes Ilona volt kadarkuti ált.iskolai tanárnő által ajándékozott nagyobb famozsár is, amely 100-nál több éves, és derekát vasabroncs szorítja össze.
376. Buzogány 238. Özv.Cserepes Istvánné
Özv.Cserepes Istvánné ajándéka. Valószínű önvédelemre ólom felhasználásával, házilag készült.
377. Vasaló 58. Szalai Géza
378. Kasza-takaró 249
379. Dohányvágó --
Az első világháború után általánosan ismert szerkezet volt. Vasát a kovács, falapját a bognár, vagy az asztalos, vagy saját maga a gazda készítette. Rajta leginkább szüzdohányt /azaz finánc-tól nem látott/ vagy eldugott helyen, kukorjca között levő dohányt használtak. A dohányt azért természetették a gazdák eldugva, mert minden szál dohányért 1 Ft.-ot kellett fizetni. A dologtalan téli estéken abban az időben több dohány is elfogyott.
380. Egyes-járom 79.
381. Egyes-járom 125. Benzs János.

382. Egyes-járom. 326. Készítette: Varga Károly 1917.V.20.
A szegényebb ember szerszáma volt, melybe egyetlen tehénkéjét vagy megbetegedett tehene párját fogta be egyedül. Az egyes-járomnál a gazda vagy gazdaasszony, az állat mellett haladt és a rudat fogta, irányította. Így ment a szekér, vagy a kocsi, a falun végig. Az egyes igát szőlőmunkánál, az ekézésnél is használták. Az egyes igák elterjedését, formakincsét, használhatóságát és alkalmazását az utóbbi években a miskolci muzeum végezte. Az egyes iga sokszor a gazda saját összeállítására, tákolmányára volt. A szebbeket a bognár faragta. Az egyes iga utolsó alkalmazását a front után láthattuk Zamárdiban is, mikor is egyetlen tehén húzta a szekeret, a ritkán maradt állatállományból.
383. Kettes-járom, borjuszoktató --
384. Kettes-járom 229. Özv. Módos Istvánné
385. Lapicka 251.
Sulykolófának is mondják. Készítésére nyárfát, juharfát, néha a nehezebb tölgyfát, vagy a szálkás fenyőfát használták fel. Legtöbbször a gazda maga faragta. A díszesebb kivitelűeket a legények menyasszonyaiknak ajándékba készítették. A díszesebbekre hullámvonalakat, futó levélmintát, virágmintát, kezdőbetűket, vagy évszámokat is faragtak. A ruhamosást vagy szapulást, vagy az öreg kutnál /jelenleg a zamárdi posta helyén/ vagy a Balaton melletti akkori birkalegelön végezték. A lapicka egész nap suhogott. Abban az időben egy szekérre való vászonneműt vittek le a vízhez, ökrös szekéren, és szapulást, mosás után szárogatták, csak estére kelve vitték haza a tisztára mosott ruhaneműket. A lapickák a régi hétvégi nagymosások emlékei.
386. Lapicka 111.
387. Ács-csapó 136
388. Nádarató klumpa 132. Abonyi Józsefné
Nagy alakjával, csónakalaku formájával, direkt a jégen végzett munkához készítették. Anyaga leginkább nyárfa, vagy fűzfa. Néha vasalással védték, erősítették. A klumpa vagy facipó leginkább hársfából, a német-lakta vidéken készült, még a közelmúltban is. E neházkesnek látszó facipó a hajdani nádvágások, jégvágás és a téli halászat emlékei.
389. Nádarató klumpa 322. /egy pár/
390. Kasza-csapó 5. "Takaró" Kovács Ferenc
391. Ásfa "Áspafa" 97. Szalai Jenőné
A szőtt fonál egyszerű felvetésére való érdekes ősi eszköz. A neve is erre utal. Sokhelyen, mivel a legények a leányok számára faragták, igen díszesen készült.
392. Ásfa "Áspafa" 265.
393. Ásfa "Áspafa" 266.
394. Ásfa "Áspafa" --
395. Ásfa "Áspafa" 264.

396. Aprószenteki korbács 358.
/füzfa virgács/ Régi népszokás az aprószenteki virgácsolás.
A 30-as években a Rába-mentén és az Őrségben ismeretes volt.
Somogyban ritkábban fordult elő, legalább is a Balaton mentén.
A szóbanforgó korbácsot egy Lulláról Zamárdiba költözött ember
Horváth József traktoros fonta, csupán mintának, a népszokás
szemléltetéséhez. E virgács tehát használatban nem volt.
397. Butykos vagy "Csobolyó". Zamárdi vendéglő cégére. 61.
Lapos fahordócska, amelyik lehet, hogy évtizedeken át a század
első harmadában a zamárdi községi vendéglő cégére volt. Napszitta
dongáit a vasalás tartotta össze. A kisebb csobolyókat butykosnak
nevezték, ebben tárolták, vagy hozták haza a családnak és vendé-
geknek szükséges 3-4 liternyi bort. A butykosok szijjon lógtak az
ember vállán. Hasonló lapos hordócskákat az iparművészet faragó
emberei ma is készítenek.
398. Szalmahuzó "Vonyogó" 230.
399. Szalmahuzó "Vonyogó" 229.
400. Vizhordórúd 237.
Csöbörhordó rudnak is nevezték. Két legény a vállán vitte, köze-
pén láncon vagy sodrott kötélén megfelelő méretű szívós könnyű
hámfa lógott. A hámfa két végét a csöbör két fülébe akasztották.
A csöbrök voltaképpen szélesfenekű, 40-50 cm. magas sajtárszerű
edények voltak, vasabronccsal, ellenkező oldalon felálló két
erős füllel, amit a kádárok a dongáról alakítottak ki. A vizet a
falu alatt lévő kutakból kellett a dombon fekvő faluba felhordani.
Ezeket az alkalmatosságokat az erősebb férfiak és legények cipel-
ték. A nők vagy a fejükön, fejtekercsen, vagy vállukon a könnyű
vizhordórudon vitték a vizet, a fejen egy, a vizhordórudon két
vödört helyeztek el. A faluban a kutásások bejöttével, a vizhor-
dás lassanként megszűnt. A csöbörhordó alkalmatosságok egy időre
a szőlőhegybe kerültek, ahol a leszüretelt szőlőfürtök pincéig
való szállítását végezték. Nehézsége miatt ma inkább vödörbe,
sajtárba, sőt latorba szüretelnek, így a csöbörhordó szerkezetek
lassanként egészen elveszéltek.
401. Kanászfokos 245.
402. "Gyalázka" nádvágó 71.
403. Kaptafa, csizmakaptafa, csizmajavitó 225. Özv. Rádoki Istvánné
404. Disznóölőkés 178
405. Famoszár --
406. Famoszár 113. Cserepes Ilona
407. Hébé 103.
408. Mángorló-lapicka 129.
409. Motolla /Lulláról/ --
410. Himestojások /6 darab/ --

411. Kuglófsütő 171. Schwarcz Béla
412. Muszkolófa 66. Rajczi Jenő
413. Egérfogó "csapda" 7. Szalai Imre
414. Egérfogó "csapda" 123. Bencs Mihályné
415. Klumpa --
416. Lócs --
417. Pinceajtózár --
418. Mángorló lapicka 254. Oláh György
419. Szövőbordá 2 és fél darab "vezető nádszövet" 103, Szalai Jenőné
420. Szigony /nyél nélkül/ 6 águ 194. Schwarcz Béla
421. Nádvágó "Gyalázka" 102.
Kézi kaszának is nevezik, rövid pengéje, rövidebb nyele, nádara-
tásra a legalkalmasabbá teszi. A balkézzel összefogott nádcsomót
a jég felett, a jobbkez erős rántásával vágják le, majd kékébe
gyűjtik és szánkón hazaszállítják. A gyalázka régebben minden
háznál megtalálható volt. A szerszamos kamrában vagy a faragóban
a gazda maga készítette, régi kaszapengéből és megfelelő nyélből.
Egy-egy faluban 20-30 változata fordult elő. Mivel a nád még min-
dig nem nélkülözhető /ólak, árnyékszék, szélfogó, kerítés, nád-
palló stb./ így a gyalázka a balatonmenti falvakban a házaknál
még mindig sűrűn megtalálható. Mivel szükséges eszköz, tőle még
pénzért is nehezen válnak meg.
422. Hordójelző "HT" monogrammal
423. Káforka 327
424. Kis-konyhaszék 132. Készítette: Szili Ferenc, 1923. Vidámházán.
A régi falusi konyha felszereléséhez tartozott. /nagyobb, kisebb,
sőt gyermekek részére egészen miniatűr 4 lábú tölgyfaszék/. A
hosszabb lábúakat az istállóban fejőszéknek használták. Jelen kony-
haszékünk szivós, érett tölgyfából készült 1923-ben. Szili Ferenc id
készítette. A Szili család a felszabadulás után Szántód pusztára
is magával hozta. A kis szék nevezetessége, hogy az évi szokásos
disznóöléseknél is fontos szerepet játszott. A sertéshus egy ré-
szét, majd később a füstölt sonkákat, karajt és tarját, a lábá-
val felfelé állított, megfordított szék lapján végezték. A sok
baltacsapás, számtalan disznóölés emlékét, bevágását idézi. Utol-
só tulajdonosa Szili József, nagyon szívesen bocsátotta ezt a pa-
raszti alkotmányt - ami már nem illett modern villaszerű lakásá-
ba - a községi gyűjtemény tárgyai közé.
425. Vasvilla 2 ágú nyél nélkül --
426. Szecs kavágó 243.
427. Hordójelölő 394

428. Hanttörő és gyepvágó kertész-szerszám, Bpest környékéről, 124.
"Krampli", Bencs Mihály
429. Furó 170. Schwarcz Béla
A hajdani paraszti gazdaság apró szerszámkészletét, id. Matyikó Lajos bácsi hagyatéka őrizte meg. Unokája Schwarcz Béla zamárdi lakos ezen apró szerszámcsoporthoz gyűjteményünk részére szívesen felajánlotta. E szerszámkészletben mindenféle furók, vésők, harapófogók, hidegvágók megtalálhatók, sőt a pipajavitó készlete is. A cipésmesterség egy-két házi eszköze is a gyűjtemény közt van. A kis-gyűjtemény a régi paraszti élet szorgalmas "önellátó" munkáját dokumentálja.
430. Furó 171. Schwarcz Béla
431. Káposztaszelő 137
A régi paraszti ház hagyományos őszi káposzta eltevésekor használták. Egy és két fogantyús megoldásban ismeretes. Rendszerint kivénhedt kaszapengéből készítették.
432. Ekevas /2 db./ 360, 361.
433. Csontolóbárd 281.
434. Békó 299.
435. Ősztöke, vagy Űsztöke 337. /nyél darabban/
A szántóvető magyar paraszt, jobbágyvilágból megmaradt évszázados eszköze. Vele az ekevas előtti felgyülemlett gazt nyeste, toltta félre. A fa és a vasgerendelyes ekék eltűnésével az ősztöke is végleg eltűnt és vasa az ócskavas halmazára került. Onnan mentettünk ki néhány darabot.
436. Ősztöke 336. /nyél nélkül/
437. Gyomirtó "aszatböködő" 354. /nyél nélkül/
438. Halászszigony 4 águ 359. /nyél nélkül/
439. Hamutál 19. Kéri Gyula
440. Ősztöke 335. /nyél nélkül/
441. Harapófogó, valószínű kovácsmihelyből 342.
442. " " " 338.
443. " " " 339.
444. " " " 340.
445. " " " 343.
446. " " " 344.
447. " " " 341.

448. Tojástartó "bucser" --
Jellegzetes, sokformájú szalmaedény a Balaton mentén is elterjedt volt. Általában bab, dió, mandula, gyümölcsaszalék, vagy ujabban a tojás tárolására használták. A háziipari szövetkezetek boltjai és az ajándékboltok a bucserok mintájára ujabban hasonló módon készített papirkosarakat, gyűjtőket, sőt ülőkéket készítenek és árúsítanak. Árunk olcsóbb egy méhkasénál, Siófokon péld. 30-35 Ft, egy méhkas ára, Budapesten 50-60 Ft. Nevezett boltokban árúsított szalmaeszközök a sima butorok mellett is a modernszoba díszítőivé válnak.
449. Rántáslábas 272.
450. Aszatóló, nyél nélkül 334.
451. Permetlé szűrő 15. Szakter Sándor
452. Járomszög --
453. Kézimunka előnyomó 346.
454. Zsupphuzó-csáklya vasvillából --
455. Csáklya nyél nélkül 334.
A régi paraszti házkörnyék, szigorúan előírt és ellenőrzött tűzvédelmi eszköze. A szérüskertben vagy a házvége közelében helyezték el, a hordó víz mellett. Párja volt a hosszunyelű szalmacsóva, mellyel a kigyulladt szalmatetőt vízzel locsolták és a meggyulladt kévét a csáklyával rángatták le a tetőről. Így a tűz terjedését megakadályozták. Kézi huzású kutaknál a beleesett vödört ugyancsak hosszunyelű csáklyával halászták ki.
456. Gyümölcsfaág kaparó --
457. Sütővilla 142.
458. Szőlőmetszőkés --
459. Kés "bosnyák tőr" "HG" monogram.
460. Űrgehuzó 273.
461. Akópálca 210. "L.Gy."
462. Napraforgóverő 55.
463. Gyertyatartó --
464. Gyomirtó "aszatböködő" nyéllel 236.
465. Répavágó, krumplivágó is 234.
466. Nád vágó "Gyalázka" 115. Özv. Abonyi Józsefné
467. Rézvasaló betétes 345.
468. Szénahuzó 196, Schwarcz Béla

469. Répavágóes 233. Krumplivágó.
S-alakban meghajtott éles vas, melyet hajdan kovácsmester készített. Méternyi vagy valamivel hosszabb nyelét maga a gazda faragta bele. Ez az eszköz, minden háznál megtalálható volt, vályuban vasával a répát, vagy a tököt, vagy hizóknál a főtt burgonyát aprították. Utóbbi esetben burgonyát korpával is keverték. Lassúsága miatt a gyors sertéshizlalásnak már nem eszköze, a mai fiatal-ság formáját és használatát nem ismeri.
470. Mángorló lapicka 253. Ajándékozta: K.L.
471. Mángorló lapicka 252.
472. Furó 169. Schwarcz Béla
473. Furó, bognár szerszám, 118. Özv. Abonyi Józsefné
474. Falfaragó kapa nyéllel. 238.
Ennek a furcsa kapának az éle a nyél irányával megegyez. Szerepére később jöttünk rá, mivel egy lebontott, tömésből készült ház agyagfalából a felszín közeléből került elő. Tulajdonosa Kránitz Péter /Fő utca/ megörült neki és boldogan mutogatta, e szerszám szerepét ő sem tudta. Ugy gondoltuk, hogy e furcsa eszközt a háztömés emlékére helyezték el a falban. Ebből következik, hogy a régi háztöméseknél ezt általánosabban használták, a megszikkadt fal lefaragására, egyenesen álló nyelével, ez a szerszám alkalmasabbnak is ítélt, mint az irtókapa vagy bujtókapa. A felfedező ragaszkodott a kapa vasához és csak egy új gyári kapa ellenében adta be gyűjteményünk tárgyai közé. /Ugyanebben a falban egy félbehasadt kőkori kőfejsze is bele volt rejtve, babonás-hiedelemből, hogy ez az ismeretlen furcsa, talán ördögök által készített kő a nádtetős házat a villámcsapástól megóvjá. A félbehasadt kőfejszét már szive-szebben és nevetve ajánlotta fel gyűjteményünkbe.
475. Nádarató tolószánkóról való kés 332.
476. " " " 331.
477. " " " 329.
478. " " " 330.
479. Ágnyeső kampó 262.
480. Ötágú szigony /3 db./ 221, 220, 224.
481. Négyágú szigony /2 db./ vasvillából 222-223
482. Kétágú vasvilla "kévehányó" 227
483. Háromágú favilla 239
484. Cséphadaró Lulláról 108,
485. Cséphadaró Lulláról 107,
486. Éjjeliőri alabárd 109.
487. Éjjeliőri alabárd 232,

488. Szalmahuzó 288, 228,

489. Éjjeliőr-alabárd, utólag balta 321.

Éjjeliőr-alabárd. A régi faluban éjjeliőrök, strázsák, vagy pat-
 rulok vigyáztak a község éjjeli rendjére. Legtöbbször a falu két
 végén álltak fel, hogy őrési feladatukat teljesítsék. Megállí-
 tották a jövőkét-menőket, ellenőrizték a vándorlegényeket és ide-
 geneket, főképpen a kocsin vándorló cigányokat. A letűnt századok-
 ban pedig a mesterlegényeket és betyárokat. A gyanús embereket,
 vagy a tetteit a birói házhoz kísérték. Némely faluban állandó
 őrség volt, némely faluban pedig a gazdák váltva állították ki az
 őrséget. Zamárdiban az éjjeliőrségnek érdekes formája maradt fenn.
 Az 1860-as évektől az éjjeliőri szolgálatot a Novák család látta
 el. Id. Novák Ferenc, mint éjjeliőr és éjjeliőrök kiállítója és
 parancsolója, egész életét ebben a szolgálatban töltötte el. Mun-
 káját fia Novák Ferenc, hajdani aratógazda, jelenleg 80 éves Tsz.
 nyugdíjas mesélte el. Édesapja a falu közepén lakott. A szoba ab-
 lakán ha baj volt, bárki bezörgethetett, az öreg azonnal ment. Az
 éjjeliőröket ő állította ki. Megmondta ki mikor, hol, meddig tel-
 jesít szolgálatot. Azután hazament s lepihent. Az éj derekán nem-
 egyszer felkelt, hogy a kiállított őrköt ellenőrizze. Ha a szol-
 gálatban hibát talált, az embereket megszidta, veszély esetén em-
 bereit éberségre és összefogásra irányította. Az éjjeliőrök a
 múlt századokból visszamaradt jellegzetes eszközzel az éjjeliőr-
 alabárdal szolgáltak. Az öreg Novák idejében az alabárdok már
 félretett szerszámok voltak. Az őrk a szolgálatot csupán vasta-
 gabb, melligérő bottal látták el, melynek felső végén, karra fel-
 fűzhető szíjj volt. A házak lebontásakor és a kamrákból azonban
 előkerültek az évszázados alabárdok vasai, nemegyszer ép nyéllel
 is. Ezek láttára Novák Ferenc elmondta, hogy Zamárdiban régóta
 megvolt az a szokás, hogy ezen alabárdal karácsony éjszakáján
 az éjjeli-mise alatt hat fő éjjeliőrt állítottak ki, jelképesen,
 hogy a falura vigyázzanak. Kettő a falu közepén, a templom szom-
 szédásában, kettő-kettő pedig a falu végeken állt őrt. Mivel a
 törökök - a fennmaradt hagyomány szerint - szent karácsony esté-
 jén /1593-96/ gyújtották fel és rombolták le a régi falut Egyhá-
 zaszamárdot, a faluban levő plebánosok meghonosították azt a szo-
 kást, hogy karácsony éjjelén azért álljon ki a hat éjjeliőr és
 azért kémlelje a vidéket, nehogy a törökök még egyszer bejöhesse-
 nek és lerombolhassák a mostani falut. A szentestére kivezényelt
 éjjeliőrök valóban meghatottsággal és nemes lélekkel álltak helyt,
 éjjelímise után a plebános rendszeresen behívta az éjjeliőröket,
 és őket emberségesen megvendégelte és szolgálatukat megköszönte.
 Nem ismeretes, hogy e szokás melyik plébánosnál szűnt meg. E szép,
 nemes és megható hagyományt, csak az öreg emberek elbeszéléséből
 ismerjük ma már. A két faluvégről a falu közepéről és egy Uj-sori
 ház agyagfalából előkerült alabárd vasak e hajdani, jellegzetes
 zamárdi népszokásról beszélnek.

490. Ágnyeső 226,

491. Egyes szigony 261, 110,

492. Vízfordósőbör rud —

493. Régi lakat /ház alapjába, boltozatába besározva/ 284.

494. Evővilla töredék " " " 285, 286

495. Patkó /ház alapjába, boltozatába besározva/ 283,
496. Ajtózár vasalás " " " 289,
497. Tüzipiskáló vasdarab" " " 291,
498. Pisztolycső " " " 288,
499. Kályhacsempe darab " " " --
500. Tál darabok /3 db./ " " " --
501. Pipa töredék " " " 287
502. Csákllya /nyél nélkül/ -- Török Ferenc
503. Káposztaszelő 144.
504. Béklyó -- Nagy Gyula
505. Tüzlapát /máktörő is/ 139,
506. Tüzlapát /máktörő is/ 140,
507. Tüzlapát /máktörő is/ 328,
508. Kovácsfogó --
509. Káposztaszelő 143,
510. Háromlábú vasállvány, bormelegítő 14, Szakter Sándor
511. Balta 246,
512. Kézibalta, éjjeliőr-csákányból 252,
513. Daráló, kávédaráló 282,
Vas kávédaráló, állítólag 40 évig daráltak vele egy falusi boltban.
514. Köptülőfa --
515. Pénztárca --
516. Vasmoszár --
Egy lebontott Fő utcai ház padlásáról került elő. Állítólag
100 éves.
517. Vasfazék 178 Schwarz Béla
518. Hordó akonája --
519. Káposztaszelő -- "HM" monogram"
520. Srófos zár. A szőlőhegyek pincéinek zára először a tolózár, vagy
a kölykes zár volt. Ezek megrongálódása vagy lefeszítése után a
gazdák a pincéjüket un. srófoszárral látták el. A srófos zárat ki-
nyitani /srófolni/ már csak a gazda tudta. E zárok nehézsége
miatt a kovácsolt zárok vagy kilincses zárok jöttek divatba. E
nagy alakú, nehézvasú zárokhoz, nagyobb pincekulcsok készültek.

A pincekulcsok mindig állandó nyílt vagy eldugott helyen voltak, hogy bármikor a gazda keze ügyében legyen. A pincekulccsak való séta, ki a hegybe és vissza, a falusi gazda kedvtelései közé tartozott. Nem hozott haza több bort, csak hogy a fényes kulccsal és facsutorával vagy pintesüveggel a pincét nap mint nap meglátogathassa. A jelenlegi srófos-zár egy a XVIII. század közepén épült pince ajtaján volt. /Zsirai János ajándéka./

521. Kovácsoltvas szögek /2 db./ --
522. Famoszár esztergált 58.
523. Famoszár esztergált 142 Börzsei Józsefné
524. Babtartó bucsér --
525. Méhkas vesszőből --
Régi szokás, hogy a méhkasokat hajdan a szőlőhegyben, vagy a pince eresze alatt, vagy a pince közelében helyezték el. A kast fűzfából maga a gazda készítette és rajjal telepítette be. Egy ilyen kas eredeti példányát Horváth Károly /Zamárdi István ut/ jelenleg tsz.nyugdíjas ajándékozta gyűjteményünknek.
526. Méhkas vesszőből 25. Horváth László
527. Dohányvágó --
528. Csákány nyél nélkül --
529. Régi zár --
530. Csöbörhordó hámfa része spárga rögzítéssel. --
531. Csöbörhordó hámfa része.--
532. Csutora. 62.
533. Csutára. 64.
534. Csutora. 63.
535. Spirál gyertyatartó /Gombos Károly gyűjtése/ 52.
536. Fakanál 68.
537. Sótartó 71.
538. Sótartó szaruból 76.
539. Sótartó szaruból 72.
540. Dohányzó szelence --
541. Faragott fakanál 69.
542. Fakanál 67. Tóth István

543. Dohányzacskó pipaszurkálólóval 78.
Ma már ritkán előforduló, a régebbi életben mindennapi eszköz, elkészítésével, hordásával a cigaretta elterjedésének ideje óta már nem foglalkoznak.
544. Vajmintanyomó fából 65.
545. Sótartó szaruból 75.
546. Ivócsanak fából 77.
547. Üvegpipics 80.
Üvegpipics vagy mécses. A múlt században és az első világháború idején még, ha nem is a lakásokban, de az istállóban használatos eszköz volt, benne olajat, majd később petróleumot égettek. Veszélyessége miatt azonban kiment a divatból.
548. Ónkanál 95
549. Sarló nyél nélkül 97
550. Kontyfésű 79.
551. Pecsényevilla 98.
552. Gyufatartó fából kartolt diszú 74.
553. Kulcs 151. /Kölkes fazárhoz/
554. Sziács /pinceépítési dokumentum 1741. Zamárdi betelepítése idejéből./
A munkánkban már említett Szarvas-féle pincében a belső ajtó gerenda feletti nyílásban volt elrejtve. Gazdája minden időben büszkén mutogatta, hogy ez a sziács, vagy forgács a pince építésének idejét és gazdája nevét őrzi. Id. Szarvas Károly /kb.1935/ még gatyában, e régi paraszti öltözetben kiállt a pince ajtaja elé, lábait széttárva, kezében sziácsot magaelőtt tartva, fényképeztette le magát. Az öreg meghalván, a sziács utódaira maradt. A szőlő közben kiveszett, de a pince állta a sarat, végre gondozatlanságában az 50-es évek után összerogyott, fasarkas ajtaját és az előtér gerendáit az alkalmi tolvajok elcipelték. A mindenre kíváncsi és arrajövő-menő gyerekek a sziácsot ellopták, a lapos fadarab egy festőművészhez került, sok évi nyomozás után e sorok bemondója egy tolnamegyei sirléletből előjött edényért elcserélte, illetve kiváltotta a sziácsot. A sziács azóta féltve őrzött emlék. Voltaképpen egy 30 cm.-es 3 ujjnyi széles, 1 ujjnyi vastag faragott, durva tölgyfalap, melyre ákum-bákum irással a gazda neve van felröva. A hagyomány szerint a gazdája a Tihanyi Apátság szántódi számadókanásza volt /akinek 6 bojtárjából 4 állandóan lopóuton volt a szőlőhegyekben/, aki irni csak nagyon gyatrán tudott, így a Kovács Géza helyett K v es G-jé felírást rótt az ormóttan falapra, ez azt jelentette, hogy a pince Kovács Gézájé. Másik oldalom jól kivehető a pince építésének évszáma /1741/, ami ugyancsak a falu 1741.évi betelepítését is dokumentálja. Ezért féltve őrzött kincse ez a darab gyűjteményünknek. A helybeli kiállításra feltétlenül szerepelnie kell.
555. Kötélfonó verecseny 43.

556. Szőlőmetsző-kés /balta/ 84, 96.
557. " " 128,
558. " " 60,
559. " " 64, 88.
560. " " 72,
561. " " 89,
562. " " 85,
563. " " 68,
564. " " 90,
565. " " 83,
566. " " 87,
567. " " 91,
568. " " 92,
569. " " 93,
570. " " 94,
571. Mozsár vasból 130, Fricss Gyula
572. Halászhaló hulladék --
573. Rumpli /ruhamosó/ --
574. Kovásztevő fa 242.
575. Nádvágó "gyalázka" 117. Abonyi Józsefné
576. Áglehuzó 8. Szalai Imre
577. Kétágu vasfokos nyéllel 244.
578. Fa-csiga 200, Schwarcz Béla
579. Hármás kézi saraboló 235.
580. Gyomirtó "aszatböködő" 316.
581. Áspa 101, /csuklós/
582. Áspa 93. cifra
583. Akópálca 2. Nagy József
584. Muszkolófa 6. Szalai Imre
585. Gicza rögzítő bot /sározott zsupphoz/ --

586. Vásározó szék --
587. Kaszatarakó 247.
588. Keresztszemes mintakendő -- "Mérkülés"
589. Héber 104.
590. Háromlábú lábas --
591. Kötél, Szalai Jenőné ajándéka --
592. Motring fonál, Szalai Jenőné ajándéka 103.
593. Hat motring fonál 186. Schwarcz Béla
594. Üveg pohár --
595. Számafonás 371
596. Háromlábú rántólábas /Joó Gábor gyűjtése/ 40.
597. Ecetes korsó 391
598. Vizeskorsó 24.
599. Vizeskorsó 13.
600. Vizeskorsó 29.
601. Cserép szűrőtál 25, 20.
602. Köpülőfa része 297.
603. Szőlőbeli kereplő 52.
604. Fa kulacs -- Szakáll Imre
605. Istállólámpa 46. Lichtenberger György
606. Falióra /Horváth Imre ajándéka/ 127. /160 éves/
607. Pipafej szárral 215.
608. Háromlábú cseréplábas /Joó Gábor gyűjtése/ 6.
609. Kéveköttőbot 19, 135.
610. Kaszakőtartó tokmány --
611. Áspa /Szász Miklósék Marosvásárhelyről/ 127.
612. Kaszatarakó 248.
613. Hálófonótű 3 db. 223, 225, 224, /ME/
614. Tojáshabverő 134 /TG./ monogram
615. Köpülőfa 390 /PJ/

616. Kaszakőtartó tokmány 133, 10,
617. Vizhordócsöbör-rud része --
618. Palatábla 114.
619. Fonás-simitó 116.
620. Kézifaragásu kaptafa --
621. Tutuka, palavessző tartó 115.
622. Guzsaj Lulláról 126.
623. Guzsaj " ?
624. Guzsaj " 125.
625. Kallantyu zsupposház padlásajtójáról 351.
626. Ékek /3 db./ zsupposház zsuppjának rögzítésére 352.
627. Zsuppkéve kötöző nyű háncsból --
628. Szőlőmetszőkés "Barta" 9. Szakter Sándor
629. Sétabot feje --
630. Pipatőredékek, Matyikó Lajos ajándéka --
631. Kulcs --
632. Nagytál /cserép/ törött --
633. Nagytál /cserép/ zöld, nagyalaku, ép.
Zöld nagy-tál /cserép/ A hajdani jelentős szerepet vitt Csonka család tulajdona volt. A Somogyiéknál lakó /Fő utca/ Csonka Margitnéni mint iskolába járó három unokájának nagymamája, sirva ajánlotta fel egyetlen ősi féltve őrzött darabját a helyi gyűjteménybe, hogy ott még nagyon sokáig megőrizhessük. Inkább adta e gyűjteménybe, mintsem hogy három unokájára hagyta volna, akik ugysem becsülnék meg ennyire. Csonka Margitnéni neve a tál mellé irandó.
634. Gyertyatartó 94, Horváth Lajosné
635. Fonálszurkozó --
636. Tálca --
637. Hordóabrincs szorító --
638. Napraforgó csépelő 54.
639. Ár -nyele meggyfából --
640. Présdarabok /5 db./ 315, 48, --

641. Csapóléc mérőhöz 325.
642. Világháborus emlék
643. Ágyutöltény
644. Töltény géppuskához
645. Pisztoly
646. Hasfelmetsző-kés
647. Bajonetek
649. Buzogányos bot
650. Görbekard
668. Gránát I. világháborus
669. Tarkedli sütő Zamárdi község 116
670. Fonott méhkas /füzfavessző/ " —
Zamárdi szőlőhegy /Katykó/ területén tartották. Horváth Károly adománya.
671. Fonott mustszűrő /füzfavessző/ Zamárdi község, —
672. Suszterszék /háromlábú faszék/ " 65.
673. Szalmafonásu gyümölcstál " N. 207
674. Bognárkörző fából " N. 317
Több mint 100 éves, Rezi József családja.
675. Faklumpa /2 db./ Zamárdi község, N. 363
676. Tokmány /szaru/ " N. 356
677. Faklumpa /2 db./ "
678. Kínai faliszőnyeg darab /selyem/ /Iparművészet/ N. 355
679. Gombolyító Zamárdi, Horváth Lajosnétől 111
680. Szűrő melence " Horváth Lászlótól 24
681. Rokka " Özv. Komor Imréné 44
682. Rokka "
683. Rokka "
684. Rokka "
685. Csigás prés-alátét fakarika " N. 318
Múlt században volt használatos.

686. Rézcsengő kolomp. 69. Zamárdi, Horváth Lajosné ajándéka Szőlőhegyben használták serlegélyek elriasztására. Rézmozsárból alakították át.
687. Kukoricapattogtató. Zamárdi Horváth Lajosné ajándéka A 30-as években volt a házaknál divatos használata.
688. Eketézsla Zamárdi
689. Héber /lopó/ " Horváth Kászló ajándéka, 109.
690. Héber /lopó/ "
691. Vasaló " Németh József ajándéka
692. Vasaló "
693. Gombolyító cséve /2 db./ " N.50.
694. Nádazó dróthuzó /fa/ " N.250.
695. Rokka "
696. Rokka /festett/ Lulla Sváb színösszeállítás. Major Róbert nagyanijáé volt.
697. Tokmány Zamárdi N.357
698. Vasalt klumpa /1 db./ " N.362
699. Boronapince alkatrésze /faragott gerenda/ Zamárdi 167.
A Szarvas-féle pincének egy darabja. Ez a pince összeomlott, ajtáját, oldalát a gerendáit bejáratí részt széthordták. A belső pince 50-60 cm. széles bognárvésővel díszített faragott gerendáit a gazdája egy jómódu városi lakósnak jópénzen adta el. Jó kosira való anyagot a balatonparti villája udvarába rakta le. Szőlőföldet vett a Kőhegy legmagasabb részén /Tihany felé néz/ ott szép villát akar építeni. A villa alsó részébe kívánja a faragott gerendákat beépíteni. A volt gazda utóda a helyi gyűjtemény számára egy emberderéknyi faragott gerendát ígért, azonban a bontáskor megfélekedezett erről. Az utólagos sürgetésre egy elég rossz állapotban való, vékony, faragott gerendavéget adott, amit számunkra félredobott a bokorba. Sajnálatos a nemes anyag elvesztése, mert ez a boronafalu pince egyetlen és híres volt a vidéken. Ennek a pincének a mása jelenleg is megvan a Balatonakali szőlőhegyen. /Lásd Vajkay Aurél nyug.muzeumigazgató Veszprém: Présházakról szóló könyve./ A két pince készítője azonos személy volt. Az említett gerendavéget Fehér József zamárdi tsz. tag, adományozta.
700. Tiloló "tilolu" Zamárdi
701. Tiloló "tilolu" "
702. Tiloló "tilolu" "
703. Szemeskályha csempe /zöld/ "

704. Olajos korsó Zamárdi N. 31.
 A nagyobb méretű, téglavörös színű fűleskorsókat, napraforgóolaj tárolására használták és vették. Az első világháború előtt és a világháború után nagy járványok pusztították a sertésállományt. Zsír helyett sütésre-főzésre a napraforgóolajat használták. /Napraforgó termesztésének elterjedése./ A napraforgót a szántó-föld szélére vagy a középső barázda sorába vetették, s rája babot futtattak. A megérett napraforgó tányérokat ponyvás szekéren vitték haza, néhány napig száradni hagyták és a szemeket a csépe-lőbottal kiverték. A száraz magot az olajütő malmokba vitték. Endréden a Vas nevű család foglalkozott olajütéssel. A másik olajütő Kőröshegyen működött. Itt a napraforgót megdarálták, föl-melegítették, majd a présbe helyezték. A napraforgópogácsát visz-szaadták, amit a gazdának frissen fel kellett etetni, hogy meg ne avasodjék. Munkadíj fejében a malomban az olajból vámot vettek. Ezek a korsók tehát az inséges időszak jelei. Mikor a gazdák meg-tudták, hogy a napraforgó zsarolja a földet, termesztését lassan abbahagyták. Ujabbán a Tsz-ek foglalkoznak ezzel, de csak kisebb területen.
705. Fakutya Zamárdi
 A század elején még annyira elterjedt balatoni sport községünk-ben nem divik már. Ezt a példányt szinte utolsónak tekinthetjük. Tóth István ajándéka, Zamárdi Fő utca. Ujabbán az üdülőhelyek kezdik felújítani ezt a balatoni sportot.
706. Lakodalmas fazék. Zamárdi N. 25
 25-30 literesek, szépe, nagyok, dróttal megerősítettek. Régen a tűzhelyen ebben főzték a lakodalmi levest. Mellé huzzták a pa-razsat arasznyi magasan, melyben a tűzlapát segített, rá fedőt helyeztek és úgy főtt benne az étel. Alsó részük fél magasságig ezért kormos és égett. A múlt század 60-as 70-es éveiben azonban elterjedt a vasedény kék zománccal, /cseh-morva import/. Ezeket az edényeket lassan kiszorította. Ma is fennáll az a hiedelem, hogy jóízű levest csakis cserépedényben fazékban és a kék vas-fazékban lehet készíteni. Nehézsége miatt a lakodalmi leveses fazékok előbb-utóbb a padlásra kerültek. Esetleg babot vagy aszaltgyümölcsöt tároltak bennük. A kék vasfazékok, ha meg nem repedtek, ma is használatosak. Szalai Jenő családja /Fő utca/ ma is 8-10 literes kék vasfazékban főzi az ünnepi, izletes tyuk-levest.
707. Lakodalmas fazék Zamárdi
708. Lakodalmas fazék " N. 11.
709. Mustszűrő /fonott/ " Horváth László
710. Mángorló /1889/ " Szalai Jenőné 100.
 Leginkább a nagymamákról és a dédnagymamákról maradt a családra, Az első világháború után még használták, a 20-as években ment ki a divatból. Helyét a betétes rézvasaló, majd a faszénnel működő vasalók foglalták el. Diszítésén a tulipán és a napraforgó fel-ísmerhető, anyaga juharfa.

711. Zsíros favéndő Zamárdi 110
A zsíros favéndely fedővel, régebbi időben általánosan elterjedt volt. A zsírt hűvösön, sokáig jóízűen megőrizte. Az I. világháború után a zománc vendélek szorították ki a használatból. Mai formájában ritka háztartásban fordul elő. Horváth Lajosné ajándéka.
/Fő utca/
712. Motella tartólap Zamárdi
713. Kőpülő-fa "
714. Bikacsök-bot Zamárdi, Lichtenberger Péter hentesmester ajándéka. 165.
Nagyon ritka darab, elkészítéséhez hozzáértés szükséges, ezt a darabot egy hentesmester készítette, a bikacsök belsőjébe vashuzalt huzott, felső végét begörbítette /fogantyurész/ az egészséget madzaggal, csigavonalban betekerte, száradás után a szép mintázata megmaradt. Lichtenberger Péter volt hentes és mészáros ajándéka. Fő utca.
715. Bucsér /baptartó/ fedeles. Zamárdi
716. Fedeles bucsér /bab, tojás-tartó/ " Bozsóki József ajándéka. 234.
A régi paraszti házaknál maga a gazda készítette ezeket a tárgyakat /önellátás/. Jelen bucsért Bozsóki József 70 éves, Tsz. tag készítette, még ma is készít különböző méretű és formájú szalmaanyagú tárgyakat.
717. Nagy bucsér /magtartó/ Zamárdi 226.
718. Nagy bucsér /tojástartó/ "
719. Lámpa alj /színes üveg/ " Németh József
720. Karcolt kobak " Varga István, 1955. III. 28.
Közelmúltban elhalt Bognár Károly, Zamárdi Fő utca, faragó-népművész munkája nyomán néhány falusi fiatal is megpróbálta a faragást. Nevezett munkát Varga István 16 éves zamárdi fiatal készítette. Nevezett személy az 56-os események miatt Angliába költözött. Most bányamunkás. A faragás öregszüleinek ajándéka, Varga István. Fő u.
721. Csöcsös korsó /vizes-korsó/ Zamárdi N. 26.
A régi paraszti életmódban általánosan elterjedt volt. Leginkább a Szántód-révnél megrendezett Jakabnapon vásáron vették, vagy a kőröshegyi és tihanyi vásáron. De a szentgáli, a csákvári, és a zürichvölgyi gölöncsérek /Vas megye/ Bajánsenyed, Bicsák-család Magyarszombatfa stb./ gelencserei Zamárdiban is letelepedtek pár napra, hogy a kocsijukon hozott cserépedényeiket, gabonáért elcseréljék. A lábasok és fazekak ára leginkább egyszeri vagy kétszeri megtöltés volt. A csörgőskorsók árát pénzben szabták meg. Ezeket a korsókat nyári dologidőben az aratásnál és a széna kaszálásnál használták. Frissvizet leginkább hazulról vittek, felujtásra azonban a határban szertelevő forrásvizet használták. A mezőgazdasági élet arculatának megváltozása miatt a használatból egészen kikoptak. Ma a házak padlása őrzi még ezeket. Mivel használatuk abban maradt, a határban levő forrásokat senki sem gondozta, így azok elteltek, eliszaposodtak, vizük posványos lett. Údító vizükbe a csörgőskorsó nem merült többé.

722. Fekete cserép /gyümölcsstartó/ Zamárdi N.364
723. Tejes köcsög /fületlen/ " N.21.
 A paraszti háztartás évszázados, hagyományos darabja. Mázas vagy mázatlan állapotban a vásárokon szerezték be. Egy háztartásban egyszerre 8-10-et is használtak. /aludttej, vaj és turó/ Az elmosott köcsögöket az ágasfán, vagyis a "köcsögfán" szárították. A falusi házak ezen díszei a színes fazekakkal ma már ritkán láthatók. Némely háznál szebb fazekakat generációk őrizték, örökölték. A múlt évtizedben különféle gyűjtők szenvedélyének estek ezek áldozatul. A szebbeket megvásárolták, néhány szürkébb darab maradt csak a családban. Gyűjteményünkbe is csak kevés példányt lehetett szerezni.
724. Egyfülű cserép lekváros fazék Zamárdi N.35.
725. Borsórló fából " N. 56.
726. Álló lámpa kupakkal " 230
727. Fekete csöcsös korsó " N. 275
728. Szögletes, zöld mázas olajos korsó " "
729. Halszatyor " 177
 Használata az elterjedt orvhalászat miatt volt gyakori, benne a halat könnyen elrejtették. Készítésére alkalmi anyagot használtak fel. A halászat szigorubb ellenőrzésével a halszatyrok a padlásra kerültek. A gyűjteményben levő, öreg Matyikó Lajos /Zamárdi legöregebb embere/ tulajdonát képezte.
730. Halszatyor Zamárdi 176.
731. Fonalfésű " Szalai Jenőné. 99.
 A házi készítésű fonal simitására szolgált. Bodzafából kétszeri bevágással, lyukkal készítették. Mivel majdan minden gazda maga javította lábbelijét és családja lábbelijét, úgy a házaknál sűrűn előfordult.
732. Csizmahuzó fakutya, Zamárdi. N.319.
733. Nádverőfa /Özv.Abonyi Józsefné ajándéka/ 131.
 A házak nádazása régebben általános volt. A nádverőfát a nádazó ember faragta, használta. Ma a falusi házak nádazása megszűnt, legfeljebb még itt-ott javítanak valamit, de a szőlőhegyi pincéket ma is náddal fedik. A nádverőfák itt még használatban vannak, nádazóember azonban hét faluban ha egy akad.
734. Sujkolófa Zamárdi N.121
735. Sujkolófa " N.120
736. Sujkolófa " N. 44.
737. Sujkolófa " N. 122.
738. Sujkolófa " N. 118.

- | | | | |
|------|---|-----------------------------------|--------|
| 739. | Sujkolófa | Zamárdi | N.123 |
| 740. | Sujkolófa | " | N.119. |
| 741. | Sujkolófa | " | N.117. |
| 742. | Sujkolófa | " Szalai Jenőné ajándéka. | 98. |
| 743. | Suhángolt falécek nádazás alá. | Zamárdi | N.353 |
| | <p>A szőlőhegyi pincék jórésze, a falu 1741-es betelepítése után épült. A hét évi dézsmamentes szőlőművelés hatására a jobbágyok jórésze a földesur által kijelölt hegyoldalban szőlőt telepített. Mire a szőlő termőre fordult, a szőlő aljában a pince is elkészült. Az építkezéseknél alkalmi faanyagot használtak. E pincék jórésze mai napig is megvan, és jól használhatók. Gerendának, szalufának a szőlőföld helyén nőtt girbe-görbe, vastagabbvékonyabb fákat használták fel, illetve faragták ki. Innen vannak a gyakran igen görbe gerendák, szalufák, de főleg ollószárak. Mivel fűrészüzem csak Budán volt, deszkáért, lécért nem mehetek oda. A deszkát bárdal, szekercével gerendákból faragták, lécnak valót erdei suhángból készítettek, a 3-4 méteres suhángok két oldalát /héját/ baltával lefaragták. Az így laposra faragott léchez szalmafonás, fűzfavessző, vagy hárskéreg guzzsal rögzítettek hozzá a szalma vagy nádkévéit. Suhánglécnak leginkább a szivós kőris és szilfasuháng vagy tölgy és cser felelt meg. A legtöbb pincében ma már a lécvázu tetőszerkezet található meg. Néhány régi pincében azonban a rögzítés, guzzolás formáját eredeti XVIII. századi formájában, pókhálóktól beszöve szemlélhetjük meg. /Lásd: Özv.Tráknyák Lajosné szőlőlapi pincéje/.</p> | | |
| 744. | Ötágu vasszigony. | Zamárdi. Bozsoki József ajándéka. | 235 |
| | <p>A szigony a balatonmenti falvakban általánosan elterjedt halfogó-eszköz volt. Ősi formáját az egyágu szigonyt csak nagyritkán használták. Nagyobb zsákmány reményében és a könnyebb megfogás reményében inkább a sokágu 5-6-os águ szigonyokat alkalmazták. E szigonyokat kovácsolt vasból, a helybeli kovácsmesterek, vagy legényeik készítették. E szigonyokat főképpen orvhalászatra használták, s az orvhalászok este indultak el a Balaton-partra és holdvilágnál lesték meg a molónál "fürdő" magát a sziklához verdeső halat. /ikra-rakás/ A hiedelem szerint "fürdéskor" a hal se lát se hall. Ilyenkor könnyű volt a szigonyt beleszurni. A halőrök nemegyszer megzavarták a tiltott halfogást és a menekülőket fél határon át az erdőig üldözték. A szigonyok az utóbbi évtizedekben eldugott eszközökké váltak, főképp a házak padlásán, szalma vagy nádtetőben rejtették el őket. Némelyikük az ócskavasból vagy a régi tető lebontásakor került elő. Szigonyokból szép gyűjteménnyel rendelkezünk. A szegényebbek a szigonyt elvásott 4 águ vasvillából saját maguk készítették. Gyűjteményünkben ilyen is akad.</p> | | |
| 745. | Bognárvéső | Zamárdi, | 189. |
| 746. | Szarutokmány | " | - |
| 747. | Pléhtokmány | " | - |
| 748. | Csajkafedő az I.világháborúból, | Zamárdi | 28. |
| 749. | Szögkalapács | " | 181. |

750. Ékkalapács	Zamárdi	-
751. Szerutokmány	"	-
752. Ágnyeső	" Németh József ajándéka	-
753. Famozsár	" Horváth Mária ajándéka	108
754. Bádogg kanál	"	28
755. Rokka alkatrész /festett/	"	-
756. Hidegvágó	"	190
757. Hálónéhezék vájt kő. Tehenkutból. Zamárdi	"	N. 203
758. Hálónéhezék vájt téglá	"	-
759. Hálónéhezék vörös téglá	"	N. 201.
760. Hálónéhezék, furt cserép	"	N. 204.
761. Pincemécs, pincegyertyatartó	"	N. 179.
762. Rokkaorsó vasból	"	N. 147.
763. Hajógerenda vasalás	"	N. 159.
764. Hajlított drót lábas tartó	"	N. 181.
765. Diótörő	"	N. 198.
766. Pincegyertyatartó	"	N. 180.
767. Vas pocokfogó	"	N. 145.
768. Vas kengyel	"	N. 160.
769. Zablya, vagy zabola	"	N. 190.
770. Házi réz mécses	"	N. 200.
771. Srapnell vég	"	N. 196.
772. Csillagos sarkantyú	"	N. 189.
773. Fogas sarkantyú	"	N. 187.
774. Fogas	"	N. 188.
775. Bajonett	"	N. 177.
776. Réz öngyújtó	"	N. 199.
777. Srapnell fej	"	N. 197.
778. Bilincs	"	N. 193.
779. Vas ék	"	N. 166.

780. Srapnell Zamárdi N.195
781. Sonkaspárga " N.205
Sonkamadzag. 100 éves, házilag-készült, véletlenül maradt meg ilyen hosszú ideig a padlásán, ahol általában nyári időben a füstölt sonkákat a hűvös nád alatt tárolták. Tóth Mihály ajándéka, Zamárdi Fő u.
782. Fonálsodró Zamárdi N.173
783. Ló béklyó " N.158
E láncos zárószerkezetet a lovak első lábára csatolták. Ez a rövid lépést megengedte. A ló így legelészett. A lovat rendes lépésben vagy futásban elhajtani azonban nem lehetett. Ilyen esetben az állat földrebukott volna. Mikor tehát a lovasgazdák állataikat éjjel a réten vagy a tilosban legeltették, lábára minden esetben béklyót kötöttek. A ló nem csatangolt el, gazdája a ködmönön nyugodtan alhatott. Béklyóval a betyárok se tudták elhajtani. Öregek emlegetik, hogy az egyik Balaton-menti legelőn Kis - a Kikelet - ben egy lovat a betyárok el akartak hajtani, de béklyó volt a lábán, hajtás közben a béklyó megsebezte a ló lábát és annak egy tányérnyi vére megkocsonyásodott a helyszínen. A ló fájós lábbal helyben maradt, gazdája reggel így találta meg. Varga Imre zamárdi tsz. tag közlése. A béklyó Horváth Lajos zamárdi tsz. tag ajándéka. Utóbbinak ősei nagy lovas emberek voltak.
784. Ló béklyó Zamárdi N.157
785. Lókörm-pucoló /Szabadságharcból/. Zamárdi N.146
786. Ágnyeső kampó " N.151.
Gyűjteményünkben néhány darab előfordul. A nálunk levő darabokat dr. Takács Lajos a néprajzi múzeum régésze is megvizsgálta, az ő feltételezése szerint ezeket a kovácműhelyben készült hajlitott éles vasakat, a Balaton mentén nádaratásra is felhasználhatták. Bizonyítékaink szerint azonban, ezek gyümölcsfák nyesésére, vagy a "gyeptük" rendezésére, nyírására szolgáltak. A zamárdi községi legelőn /Diászóvölgy/ e szerszám egy kisebb példányát 1971-ben Hegyi József a falusi tehénpásztor gyepü készítésére használta. A legelő szélén lévő erdők fáinak ágait, bokrait, ez éles nyeles szerszámmal levagdalták. A levágott ágakat összehuzta a legelő szélére és így szurós, bökös, áthatolhatatlan gyepüt készített. Délben abbahagyta a munkáját, a fényes ágnyesőt egy fa magas csonkjára akasztotta. E sorok bemondója itt látta elevenen e sok évszázados szerszám mai használatát, amit érdemes volna filmszalagra venni. A jelenlegi ágnyeső egy nagyobb méretű példányát a középkori falu, Egyházás-Zamárd leletei közt is megtaláljuk már. /Lásd a pusztaí dülő leletei./
787. Golyószóró tár. Zamárdi N.151.
788. Hornyózó olló " N.148.
789. Rugós mérleg " N.162
790. Jégpatkó " N. 153
A jégen való közlekedésnél használták. A jégen való megcsuszást akadályozta. A nádvágóknál, a jégi halászoknál, és a jégvágóknál elmaradhatatlan szerkezet volt. Mai gyermek azt sem tudja mi az. Használatára csak az öregek emlékeznek.

791. Ásó	Zamárdi	N.150
792. Rugós mérleg	"	N.161
793. Jégpatkó /2 db./	"	N.154
794. Jégpatkó	"	N.156
795. Jégsarkantyú	"	N.152
A jégpatkó egyik, cipősarokra erősíthető vállfaja volt.		
796. Pipatömlő, pipapiszkáló	Zamárdi	N.164
797. Nagy lakat	"	N.172
798. Szöghuzós balta	"	-
799. Jégpatkó	"	N.155
800. Derelyeszaggató	"	N.163
E konyhában használatos eszközt minden bizonnyal a házigazda ujjá szerkesztette. Az öntöttváz vázat sajátfaragású, felfüggesztésre átlukasztott, simított fenyőfából készítette. Az öntöttváz két ága közé a régi kerék helyett ujat készítettek. Ezt a kereket ügyesen, egy 1851-beli Habsburg 3 krajcáros bronzérméből készítette, az érme közepét átlukasztotta, a peremrészt reszelővel élesre, sallangosra alakította ki. Jelen formájában a magyar paraszt leleményességének és ügyességének egyik jó példája. Joó Katalin VIII.oszt. tanuló ajándéka.		
801. Nagy pincekulcs	Zamárdi	N.171
802. Nagy pincekulcs	"	N.168
803. Kovácsolt pincekulcs /Csigevárról/	"	N.167
804. Kéménykulcs	Zamárdi	N.170
805. Kovácsolt sifonér-kulcs	"	N.169
806. Vas-diótörő	"	N.174
807. Ökörpatkó	"	N.165
Ökörpatkó. Veszprém megyében és a köves Zalában általánosan elterjedt volt, a kemény utakon az ökör lábát védte. Somogyban rátkáiban fordult elő, a sok járás és nehezebb utak miatt azonban némely helyen itt is megpatkolták az ökröket. Az ökörpatkót 2 darabban az ökör l-l ujjára készítették, a kovácsmesternek itt finomabb munkát kellett végezni. Míg a múlt század végén és jelen század elején /1920-1930/ az ökörfogat nagyon elterjedt volt, a 30-as évektől az ökrök munkáját a lovak, majd legújabb időben a gépek vették át. Az ökör tartása ma nem kifizetődő. A hizásra fogott ökröt pedig nem patkolják. Így az ökörpatkó muzeumi tárgy lett.		
808. Négyágu vas szigony	Zamárdi	N.184
809. Ötágu vasszigony	"	N.185
810. Szöghuzós balta	"	N.183

- | | | |
|---|----------|--------|
| 811. Késpenge | Zamárdi | N.186 |
| 812. Káposztavágó | " | N.175 |
| 813. Szőlőhegyi kereplő | " | - |
| <p>Ősi eszköz a madarak, főleg a nagy seregben szőlőt meglepő se-
regélyek elriasztására. A szőlősgazda maga faragta. Az ügyesebb
gazdák szélbenforgó, üveggel csilingelő, elriasztó szerkezetet
is készítettek.</p> | | |
| 814. Rántáspirító vasláb | Zamárdi | N.271 |
| <p>A múlt század edénye, ma már parázson nem sütnék-főznek. Somogy-
ban néhány cigánycsalád nagyobb méretű háromlábú vaslábban a
kunyhó mellett a nyitott udvaron főz. Mások libaitatónak használ-
ják.</p> | | |
| 815. Szarutokmány | Zamárdi | N.369. |
| 816. Házi cserép szenteltviz-tartó | " | N.128. |
| 817. Bodzafa kócpuska | " | N.294 |
| 818. Vas tűzikutya | " | N.149 |
| <p>A hajdani magas, sározott, középen-kis mélyedéssel elhelyezett
tűzhelyen használták. A hasábfára erre rátámasztva jobban égett,
jobban világított. Főzéskor a tűzikutyát félretették. Nemesebb
formáit nagyobb alakban a főúri kastélyokban és kandallókban a
jelenkorig alkalmazták. Falusi előfordulása igen ritka.</p> | | |
| 819. Nasszaui korsó /gyógyviztartó/ | Zamárdi | N.44. |
| <p>Cseh Morvaországból ide szállított, főleg gyomorfájás elleni ásványvizet tartalmazott. Falusi ember gyógyulást remélve, valószínű drágán fizette meg. Az elsőrendű zsíros-agyagból készült palackok jól bírták a kocsin megtett hosszú utat. Kiürülvén a szép formás edényeket nem dobták el, hanem petróleum tárolására használták. Színük szürkén-sárgán-narancs és vörös színen át, sötét feketében is megtalálhatók. Minden faluban előfordul, majdnem közönséges régészeti tárgy. Legújában otthonok díszítésére alkalmazzák.</p> | | |
| 820. Nasszaui korsó /petróleumos/ | Zamárdi | N.214. |
| 821. Kukoricahántoló /2 db./ | " | N.228. |
| 822. Világháborús katonaemlék fakeretes fényképekkel. | Zamárdi. | 77. |
| <p>Régi falusi házak szobáiban általános volt. Róla a világháborúban résztvett szövetségeseink, királyok, császárok, és a magyarok Védasszonya tekintett le. Középen egy kivágott részen a hadviselt a maga fényképét helyezte el. Büszke volt, hogy szerény képe ilyen nagy emberek képével körülszegve dicsekedhetett. Mai alkalmazása - az öregek eltüntével - nagyon ritka.</p> | | |
| 823. Lopótök. | Zamárdi | - |
| 824. Csikóbőrös kulacs. | " | N.59. |
| 825. Csizmahuzó fakutya | " | N.320 |
| 826. Csöcsös vizeskorsó | " | N.12 |

827. Csöcsös vizeskorsó Zamárdi N.23.
828. Nádverő fából " N.34.
829. Karcolt kobak Varga István,1955-56. -
830. Lopótök-tölcsér " -
831. Foghuzó szerkezet utánzata. /Fa/ Zamárdi N.222
E foghuzó szerkezet másolatát Matyikó József idős, zamárdi tesz. tag készítette e sorok bemondójának kérésére. A Matyikó család ősi eredetű. Eredeti lakóhelyük Morvaország volt. A Tihanyi Apát-ság 1741 után a felső Odéra vidékéről e halász család népeességét Zamárdiba hozatta, illetve telepítette le. E család szapora lévén a faluban több családra bomlott, volt amikor 12 család viselte a Matyikó nevet. Ezeket különböző pótnévvel különböztették meg. Az előbb nevezettnek a családja a "foghuzó-Matyikó" megkülönböztető nevet kapta. Matyikó József apja id. Matyikó József, jó furó-faragó ember hírében állott, fa szőlőprését is maga készítette. A század elején még szívesen foglalkozott foghuzással. Az orvos még nagyon kevés volt, minden faluba nam került. A páciensek nem a Fő utcán, hanem hátul a kiskertajtón jöttek az udvarba és a gazda az istállóban fogadta őket. A fejszékre letelepedett embernek e vasszerkezettel kiemelte a fájós fogát. A megsebzett fogint pálinkával öblítették, mosogatták. Soha pénzt nem fogadott el, a műtéten átesett emberek a hátsó kertajtón távoztak. Id.Matyikó halála után /kb.1930/ a régi vasszerkezetet egy endrédi Timár nevű családnak adták, akinek egyik tagja, ezzel a vassal a műveletet tovább folytatta. Ma már nem huznak fogat a Matyikó háznál és a foghuzó Matyikó név is lassan feledésbe merült.
832. Háromlábú vasláb Zamárdi 382
833. Háromlábú cseréplátvas " N.211
834. Nasszaui gyógyviztartó " N. 42
835. Világháborus hamutartó " -
836. Emléktányér, disztányér /1867/ " -
837. Kacsasütő cserépedény " -
838. Libasütő " " -
Kacsasütő és libasütő cserépedény. Hosszukás, alul hengeres, majd lapos nagyméretű cserépedény, melyet csak megfelelő sűrűségű agyagmasszából lehetett formálni. Az első égetés után mázzal látták el. A szűkebb végén lévő kis vályuszerű mélyedésben volt a liba vagy a kacsza nyaka. A sütés alatt a libát vagy kacsát zsirral öntözték, hogy jó piros legyen. Nem kimondottan paraszti, eszköz, inkább a jobbmodu házaknál is elég ritkán fordult elő. Mindkét edény Cserepes Ilona volt kadarkuti tanárnő, jelenleg nyugdíjas, ajándéka.

839. Tésztaszűrő cseréptál, füles. Zamárdi N.7.
A század elején még közönséges edény, melynek számtalan változata /forma, szín, anyag, méret, stb./ fordult elő. A kifőtt tészta szűrésére, vagy hűtésére /hidegvizsel leöntés/ használták. Ma az edénygyűjtemények legszebb darabja. A falusi feleslegeket a városi alkalmi gyűjtők majdnem mind felvásárolták. Jó Zsuzsa ált.isk.tanuló ajándéka. /Nagyanyjái volt/.
840. Zöldmázás nagy kancsó. Zamárdi N.4.
Kucserka nevű /most Kőröshegyi/ névre magyarosított családé volt, a család egy emberöltővel ezelőtt a falun kívül, a Diászóvölgy elején lévő téglavetőben dolgozott, a századokkal ezelőtt Árva és Liptó megyéből betelepült család magyarrá lett, de régi neve elterjedt a vidéken. A család vezető férfitagja a téglavetés mesterségét folytatta. Munkájába feleségét és 8 gyermekét is befogta. A vályogvetés és a tégláégetés nehéz munkája közben a családot ez a zöldmázás nagy korsó látta el friss ivóvízzel, ámbar a szakemberek véleménye szerint boroskorsónak készült. Nevezett család öregjeinek kihalásával, az utódok folytán e szép darab gyűjteményünkbe került. Kőröshegyi József ált.iskolai tanuló ajándéka.
841. Gázálarctok a II. világháborúból Zamárdi N.22.
842. Kis csöcsös korsó " N.17.
843. Kőedény vizeskorsó " N.30.
Nagyméretű viltároló edény, amely valószínűleg Tihanyból került át Zamárdiba. Ilyen nagyméretű edények Tihanyban voltak ismereteseek, ahol is a meredek parton a hajnali órákban cipelték fel a Balaton-vizet, hogy az udvaron elhelyezett hús verembe vigyék. A vermekből naponta használták el az ivásra, mosogatóra, vagy főzésre való vizet. Kut nem lévén fent a faluban, az állatokat itatásra a Balaton szélére hajtották le, a 20-as évek végén bevezetett vízmű jó ivóvízzel látta el a községet, így a régmódi viltároló edények szerepe megszűnt. A Zamárdiban lelt egyetlen viltároló edényt Varga Nándor hajdani jómódu gazda szőlőhegyi pincéjében tartotta. Hogy hogyan és mikor került hozzájuk, nem maradt fenn. Mint régi emléket id.Varga Nándor a helyi gyűjteménynek adományozta.
844. Csöcsös vizes korsó. /diszes/ Szabó Istvánné ajándéka 120.
845. Csöcsös cserépkorsó Zamárdi N.19.
846. Csöcsös " /drótozva/ " N.277
847. Cserép vizes-korsó " N.33.
848. Csöcsös vizes-korsó /irókázott/ " N.16
849. Barna tejesköcsög " 121.
850. Zöldmázás hosszú nxaku tejesköcsög " 60
851. Fénymázás sárgás, tejesköcsög " N.22.
852. Zöldmázás pincei boroskancsó " 29
Jellegzetes alakú és méretű darab. A szőlősgazda kedvence volt, csak a gazda halála után adományozta az özvegy, nagy kérésre a helyi gyűjteménynek, Az adakozó neve: Özv. Sebestyén Istvánné Zamárdi, F6 u.

- | | | | |
|------|--|---------|--------|
| 853. | Borstörő famozsár | Zamárdi | N.53 |
| 854. | Fekete, égetett pipafej | " | N.217 |
| 855. | Salzburgi söröskancsó | " | N.212 |
| 856. | Diszített csöcsös vizes csörgős kancsó | " | N.18. |
| 857. | Nasszaui keserűviz-tartó. | " | N.43. |
| 858. | Fekete kőkorsó /törött fülű/ | " | N.215. |
| 859. | Szőlő balta. | " | N.279 |
- Eredeti formájában nagyságban és elkészítésben számtalan válfaja fordul elő a rómaiak óta a balatonvidéki szőlőművelésben. A régi falu helyén szántásból előkerült példányok ugyanilyen formát mutatnak. A század elején mentek ki a divatból, mikor a szőlőművelésben az új, rugós szőlőmetsző ollók megjelentek. A legtöbb háznál 4-5 darab is volt a családtagok használatára. Némelyek a meszterrel az évszámot vagy nevük kezdőbetűjét is beleüttették. Nyélük nagysága a használójuk szerint változott. Az erős, vastag, hosszabb nyéllal ellátottak férfitenyérbe készültek, a könnyebb, kisebb, finomabb darabok női kézbe vagy gyermekkézbe valók voltak. Vasukon a fanyelet az idő lassan megörölte. Némelyek azonban a jelen időkig egészen épen használhatóan megmaradtak. A felszabadulás utáni időkben a jókarban levő szőlőbaltákat falunkban répa tisztításra és répa fejelésre használták. A felesleges példányokból kb. 25 darabos gyűjteményt hoztunk össze. Formájában és szerkezetében a rómaiak óta fontosabb változás nem történt. Zamárdi környékén a szőlőbaltákat a tihanyi vásáron vásárolták. A veszprémi oldalon /Aszófő, Fűred vidéke/ babukának becézik. Ritkábban fabatkának mondják. A balta vágóélét az elszáradt tőkék csapjainak levágására "lenyakazására" használták, a sarlós hajlitott éles részével a zöld szőlővesszőt vágják vissza. A magasban összefogott szőlővesszőt a kéz alatt egy-vágással vágják le. Erre a műveletre mondták "learatták" a szőlőt. Összegyűjtött anyagunk a jellegzetes Balaton-formákat viseli.
- | | | | |
|------|--|--|------|
| 860. | Barna mázas lekváros edény. Rezi Jánosné ajándéka, /egyfülű/ | | 112. |
|------|--|--|------|
- A helyi gyűjtemény 22 évi gyűjtése alatt jelentős cserépedényt csak keveset kaptunk, ezek részint eltörtek, részint idegen vásárlók kezébe jutottak, csak a szülő és a háznak a tisztelete védett meg egy-egy ép darabot napjainkig. Egy ilyen szép eredeti darab Rezi Jánosné /Zamárdi, Siófoki ut./ ajándéka, akinek szüleitől örökölt, gondosan megőrzött, egyik utolsó darab cserépfazeka volt. Nagyanyjától örökölte. Mikor meghallotta, hogy ilyesmivel még nem rendelkezünk, felajánlotta helyi gyűjtemény részére egyetlen óva féltett cserépedényét. A tojásokat azonnal kiszedte belőle, és a fazekat azzal adta át, hogy az feltétlen Zamárdiban legyen kiállítva. Kérése teljesülni fog.
- | | | | |
|------|------------------------------------|---------|------|
| 861. | Kétfülű cserépedény. /Lekvártartó/ | Zamárdi | N.8. |
| 862. | Vizes csöcsös korsó /barna fejjel/ | " | N.25 |

863. II. Vilmos és Ferenc József csészek /2 db./1914. Zamárdi. N.220-221.
Az első világháború emlékei, ma már nem divatosak, de mint színes
kisebbedények a gyűjteményben felüdülést nyújtanak. Schiller
Gyöngyi 8-ik oszt. tanuló ajándékai.
864. Nasszaui keserűvizes edény. Zamárdi N.45.
865. Egyfültű lekváros fazék. " 191.
866. Famoszár " N.218
A letűnt évtizedekben a díszesebb rézmoszár váltotta fel. A sze-
gényebb házaknál azonban használata mai napig fennmaradt. Hasz-
nálták a paprika-törésben /fejszenyéllel/ a dió és máktörésben is.
Fáját juharfából, almafából, cseresznyefából vagy igen ritkán
héjjal borított, megfelelő vastagságú meggyfátörzsből készítették.
Belső nyílását vésték, alsó részét izzított vasgolyóval égették.
A régebbi famoszarak, több generációt is kiszolgáltak. Gyűjtemé-
nyünkben néhány szép darabbal rendelkezünk.
867. Tajték-pipa /szár nélkül/ Zamárdi N.367
868. Égetett pipa " N.219
869. Kovácsolt csizmapatkó " N.295
870. Csuklós zárkulcs " N.365
Könnyű formában elkészített kulcs, aminek tolla egy csukló se-
gítségével a fogó ékbe hajlítható. Elmés szerkezet. Könnyel el-
helyezhető. Valószínű kamra elzárására használtatott.
871. Faragott kis famoszár Zamárdi N.57
872. Fekete nagy vizeskorsó " N.14.
873. Talpas petróleum-lámpa " -
874. Faragott bot történelmi alakokkal " N.70
1930-ban készült, készítője a markolat alatti szép művi írás sze-
rint Nagy Pál Miklós Máriabesnyő. E somfabot művészi faragása elég
egyenetlen és göröcsös fadarabra készült. Ugyilátszik a Gödöllő kör-
nyéki szárazabb jellegű erdőkben megfelelőbb anyag nem állt a fa-
ragó rendelkezésére. A botnak csak felső része maradt meg, a front
átvonulásával került Zamárdiba. Felébe törve Foki Lászlóék háza
padlásán találtak rá. A felső kép a keresztire feszített Krisztust
ábrázolja, mellette a faragó az esküre emelt kezét, háromszögletű
Istenszemét, a Szentlélek galambját és lángoló Szívet, mint a sze-
retet jelképét helyezte el. A hit-remény-szeretet szavait is bele-
faragta. A díszes régi magyar címer fölé ezt írta: Éljen a haza.
A feszület lábától spirálmenetben fél centis szalagon a himnusz
verssorait idézi. A szalag melletti tér ügyes kihasználásában a
magyar történelem leghíresebb alakjait sorakoztatja fel: Attila,
Buda, Keve, Keme, Béla, Árpád, Szabolcs, Lehel, Bulcsu, Kond, Gyula, Órs,
vezéreken túl nagyszerű ábrázoló készséggel idézi Géza fejedelmet,
István királyt, Szent Imre herceget, I. Andrást, II. Andrást, IV. Bé-
lát, Gézát és Szent Lászlót, majd Kálmán király képe, III. Béla,
Imre, V. István, IV. Béla, Róbert-Károly, Nagy Lajos, Mária királyné,
a Hunyadyak, Kinizsi és Mátyás képe jelenik meg szemeink előtt,

egylátásban felismerhető korszerű ruházatban és arcvonáson. Kár, hogy a bot további folytatását és hiányzó művészi élményeit sajnos nem élvezhetjük. Készítőjében egy kiváló népi faragóművészt, esetleg pásztorkodó juhászt sejtethetünk.

- | | | |
|---|---------|--------------|
| 875. Kovacsiholó | Zamárdi | 296 |
| Tűzcsiholó, régi nyelven tűzszerszám. A század elejéig fennmaradt ősi tűzgerjesztő szerszám. Acélját a kovács készítette. A hozzávaló májszínű, sárgás, világosszürke vagy fekete-piros tüzkövet a Balaton mentén a szántóföldön találták. Az acélt erősen a tüzkőhöz ütötték. A tüzkő szikrát adott, a szikrát a megpuhitott tapló bolyhával fogták fel. A tapló meggyulladt, megfujva lángralobbant és vele gyújtották meg a pipát vagy a tüzet. A három szükséges holmit vagy a mellényzsebben, vagy egy erre alkalmas kis bőrzacskóban vitték magukkal. A gyufa feltalálása és elterjedése örökre véget vetett mai használatának. Jelen csiholószerszám a Bakony vidékéről való, jelen sorok bemondójának nagyapja még használta. | | |
| 876. Palacsintasütő | Zamárdi | N.280 |
| 877. Lámpaakasztó szög | " | N.368 |
| 878. Birkakolomp-nyelv | " | N.293 |
| 879. Szalmadiszfonat /2 db./
/függönydisz/ A 20-as évekig az egész Balaton vidéken még nagy körben elterjedt a szalmadiszek készítése, fonása, és alkalmazása a ház diszítésében. Nemcsak aratókoszorúk, hanem szép mintájú függönydiszek, szalmagyűrűk és szalmaláncok készültek. Ma ezek készítése majdnem teljesen megszűnt, még azoknak a készítése is feledésbe ment, amelyeket valamikor unalmukban a libaőrző gyerekek a tarlón készítettek. /szalmagyűrűk, függők, diszek, láncok és szalmakosárcák/. Kár, hogy e szép népi munka egészen a múlté lett. Érdemes volna a szalma-kulturát felújítani, mert szépségükkel, könnyedségükkel, kecsességükkel a mai modern lakásokat is méltán díszítenék. | " | N.226, N.370 |
| 880. Nádogtokos üvegkulacs | Zamárdi | N.276 |
| 881. Nagy vizeskorsó | " | N. 47 |
| 882. Vizes aratókorsó | " | N. 32 |
| 883. Nagy csöcsös korsó, diszes. | " | N. 15 |
| 884. Csöcsös-szájas, virágmintás vizeskorsó | " | N. 27 |
| 885. Csöcsös, csörgős korsó | " | N. 28 |
| 886. Liszt-szita. /szőrözött/ | " | - |
| 887. Lekváros köcsög /barna/ | " | N. 274 |
| 888. Köpülőtető | " | - |
| 889. Köpülőfa alja | " | - |
| 890. Víztaroló nagy cserép edény /barna/ | " | N.3. |

- | | | |
|----------------------|---------|-------|
| 891. Motolla-tengely | Zamárdi | - |
| 892. Fa köpülő | " | - |
| 893. Irányító nyél | " | - |
| 894. Kampós vas | " | - |
| 895. Nyárssütő-vas | " | N.263 |
- A magyar ember mindig szívesen tartózkodott a szabadban. A szőlőhegyen munka után, vadászat alkalmával, vagy éppen orvvadászat után, szívesen sütötte meg az elejtett vadat, vagy a hazulról hozott kolbászt, vagy szalonnát nyárson. Ezen szabadtéri szakácsmihely ritka fennmaradt eszköze a nyárs, melyet két ágasfán hussal vagy szalonnával teletűzdelve forgattak a parázs felett. A múlt század második felében és a jelen század elején nagy erdőirtások voltak, a bennmaradt gyökerek és tuskók korhadni kezdtek, a keletkező gázak őszi ködös esteleken fel-fel lobbantak és mint uszó lángból álló lud /ludvérs, lidérc/ usztak a völgy vagy domboldal felett. Aki e fellobbanást észrevette, azt hitte, hogy a láng helyén kincsek vannak elásva és a láng lobogása azért van, mert a kincs a rozsdától tisztogatja magát. Az ilyen helyre odasiettek és a nyársrudal próbafurást eszközöltek a földben. Tehát a nyársrud ezen formáját sokan kincssásónak is tartották.
- | | | |
|--------------------------------------|---------|--------|
| 896. Tüzlapát. | Zamárdi | N.141. |
| 897. Jegelő-csákány | " | 128 |
| 898. Kösörűkő | " | - |
| 899. Csirkeitató /téglából faragott/ | " | - |
- Általánosságban elterjedt, a téglából faragott csirkeitató. A csirkéket a kotlóssal együtt 2-3 hetes korban a pincéhez vitték, őket ott etették, itatták, de a jószág a gazdag legelőn élelmét maga is megtalálta. A csirkéket reggel kiengedték és este bezárták. A szőlőmunka alatt mindig tartózkodott valaki a szőlő területén, így a róka csak ritkán tett kárt. Hiedelem szerint a szőlőhegyi csirke jobb izú, mivel sok fívet, bogarat összeszed. Napjainkban a siófoki piacon, a kilitiek ma is úgy ajánlják csirkéiket: "ez szőlőhegyi csirke, ezt vegye, ennek jobb az ize, mint a felfújt tömegcsirkének", a vásárlók hajlanak is a szóra, szívesebben vásárolják a szőlőhegyen szabadon nevelt jércéket. A szóbanlevő csirkeitató is hajdan ezt a célt szolgálta. Ajándékozta a készítője: id. Horváth Károly tsz. nyugdíjas, Zamárdi István utca.
- | | |
|--|-------------------|
| 900. Gyertyánfából készült muszkoló./Kalászfű ajánd./Zamárdi | - |
| 901. Törkölyvonó | - |
| 902. Kukoricahasító | Zamárdi /383 sz./ |
- Ezt a kis, ujjakra húzható hegyes fát, kukoricatörés előtt a háznépe megfelelő anyagból gyorsan elkészíti. A kukorica-földön újra húzva, végig húzzák a fedőlevelek burkolatán, a felhasadt kukoricafosztást letépi illetve széjjelhajtják és belőle a kukoricacsövet kitörik, így a tiszta kukoricacsövet dobálják halomba, kosárba vagy zsákba. Az ilyen módon való szedésnél a hajdani hangulatos kukoricafosztás teendője elmarad. Ez a kis ártatlan

hegyes eszköz egy évszázados népszokást szüntettet meg.

903. Csont fércfejtő Zamárdi /386 sz./
904. Iskolai palatábla " /400 sz./
 Iskolai oktatásunkban 1870-óta általánosságban alkalmazták. Valódi nehéz palából készült, amelyet farúma fogott össze, egyik fele vonalas, /írásra/ a másik fele kockás /számán/ volt. Oldaláról madzag lógott le, melyre rongydarab, vagy szivacsdarab volt erősítve. A táblára palavesszővel irtak. Egy szál palavessző ára 2 fillér volt./1930/. Az iskolai oktatás fejlődésével használatát /város helyen előbb/ faluhelyen a 30-as évektől az írka kiszorította. Egészségtelen voltát nem felesleges emlegetni, rontotta a szemet, az írásra ráköptek és úgy törölték le, a törülő rongy megbírdósodott, a ráma bezsirodott, megfelelő munka /minőségi/ elvégzésére egyáltalán alkalmatlan volt. Nemcsoda, hogy helyét a kötelezően elrendelt /1933-34/ füzet váltotta fel. Emléknek csak néhány darab maradt, leginkább a szülők vagy nagyszülők hagyatékai. Régebben nagyobb becsben tartották őket, mert nagyobb gyermekről a kisebbre maradt. Az 1930-33-as gazdasági válság idején az írófelületet festett bádogból kezdték készíteni. A festék hamar levásott, a bádog kifényesedett, így hamar tönkrement. Jelen palatábla Bozsoki József, jelenleg 80 év körüli, zamárdi tsz. tagé volt gyermekkorában.
905. Kézimunka előnyomó Zamárdi /397 sz./
906. Cserép tintatartó porhintő vályuval. " /398 sz./
 A régi formájú cserép tintatartó, csakis írástudó emberé lehetett. Száz évnél idősebbnek vehetjük. A két üregben a bodzabogyóból készített tintát helyezték el. A kis vályuban finom hamut, vagy finom szerkezetű fehér homokot tartottak. Az írást ekkor még ludtollból hasított "tollal" végezték. Itatós nem lévén, az írás vagy aláírás után a sorokra homokot hintettek. Főlemelve a papírt ujjukkal alulról megpeckelték, mire a homok lehullott, s az írás száraz és összehajtható lett. Feltetésünk szerint ez a zöldmázás kis cserép vagy valamelyik plebános, vagy tanító asztalkáját díszítette.
907. Méhészeti kaptárfogó Zamárdi -
908. Fém papírvágó fácánfigurával " /387/
909. Szóvessző fejsze -Szöllővessző fejsze. " /388 sz./
910. Metszőolló " /393 sz./
911. Méhészeti kaptár-bontó " -
912. Hálónéhezék vörös téglából " /384.sz./
913. Ősztöke fej " /389.sz./
914. Riasztó pisztoly rézből " /385 sz./

915. Karcolt tolltartó, 1879. Rezi József, Zamárdi /399 sz./
Valószínű, az 1860-as években Velencében szolgált magyar katona,
majd későbbi bíró, Rezi József tulajdonát képezte, vagy annak
fia számára készült. Eredeti karcolt mintájú, arányos, jól záró
tolltartó. Zárszerkezete azonban az idők folyamán elveszett.
Rezi József adománya.

2060

NYELV-ÉRTÉLMELTÉSI KÖZVETŐ